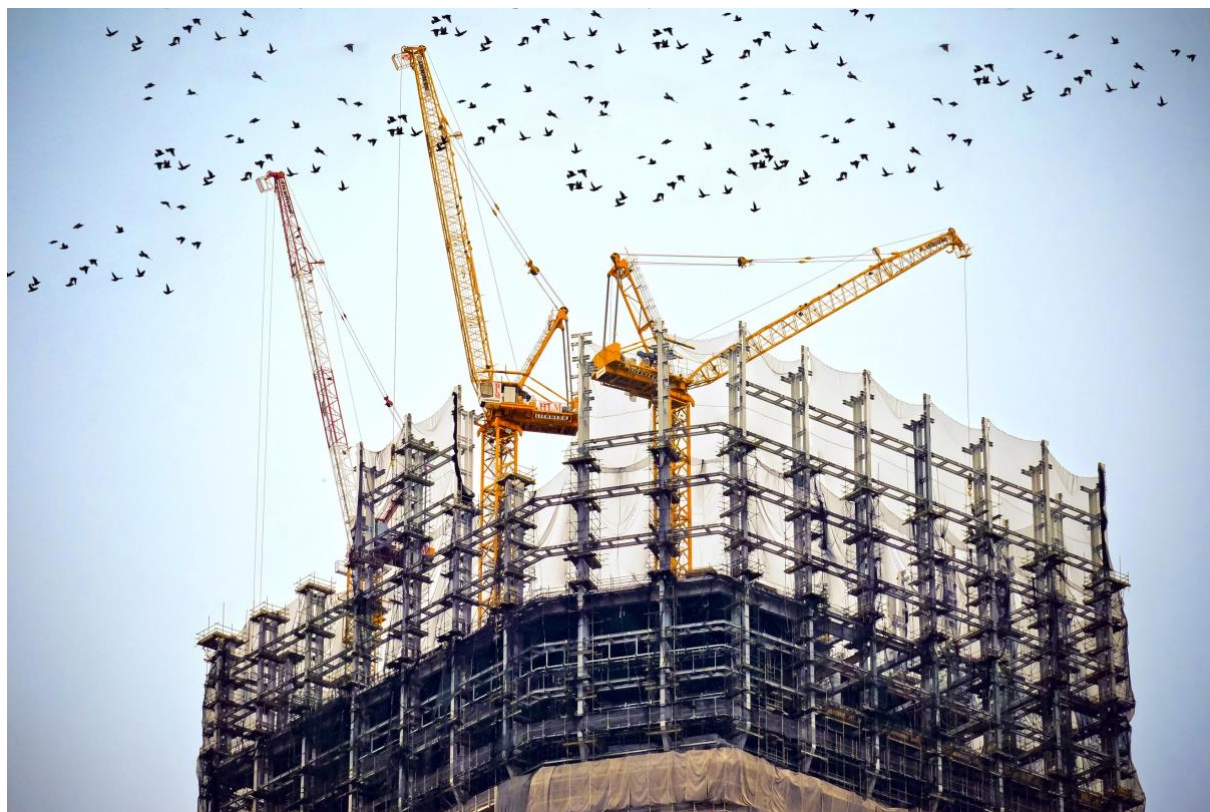

Jag älskar "det normala", Kira Carpelan, Hjärnstorm nr 138–139, 2020

I cirka sex månader förra året var jag försörjd och behövde inte arbeta för min inkomst. Det var inte ett stipendium eller ett bidrag med krav på motprestation. Det var ett avgångsvederlag, så jag var tillfälligt avlönad men också arbetslös och därför inskriven på Arbetsförmedlingen Kultur för första gången på tjugofem år. Jag har arbetat sedan jag var femton. För det mesta med något helt annat än att göra min konst. Inte kulturarbetar-jobb, utan "vanliga" jobb inom service och administration av olika slag. Det här var första gången i mitt liv som jag inte hade ett sånt jobb. Istället hade jag pengar vilket jag tänkte borde vara bättre än ett jobb, men det kändes inte så. Det kändes tvärtom stressigt. Som om jag hade missat, glömt eller tappat nåt. Till slut blev det paralyserande och det enda jag ville var att titta på tv. Allt som jag som frilansande konstnär och akademiker hade liggandes – konstverk i process, essäer och artiklar i process – som jag tänkte att jag inte hade tillräckligt med tid för, hade jag plötsligt all tid för. Men ingen lust. Det var gåtfullt och störande och gav en mycket viktig insikt. Det jag trodde att jag ville, ville jag inte. Inte så. Inte på heltid. Inte bara. Jag insåg det inte direkt, men det som hade hänt var att ett för mig nödvändigt och ovärderligt sammanhang hade försvunnit: min kontakt med "det normala".

Jag vill inte vara konstnär på heltid. Jag vill inte vara frilans. Jag är en usel entreprenör och jag vill inte kallas kulturarbetare. Varje gång jag tänker att jag skulle vara en som har ett sånt liv, ett "entreprenörs-frilans-kulturarbetar-konstnärs-liv" måste jag protestera, för det går inte. Det är för dumt. Det är orättvist och puckat och en praktisk paradox. Men vad innebär det att lägga av när en är konstnär? Hur går det till? Vem bryr sig? Och vart leder en sådan rörelse? Det är frågor som ställts mer än en gång. Det finns nämligen en lång och fin tradition som handlar om att konstnärer slutar göra konst eller på något sätt lämnar konstvärlden. Som exempelvis Marcel Duchamp, Lee Lozano och Tehching Hsieh. Men det

betyder inte att de slutar vara konstnärer. Ofta tvärtom. Deras identitet som konstnär har till och med stärkts av detta. Som Marcel Duchamp och Lee Lozano, som till stor del är kända just för att de lämnade konstvärlden, även om det var tillfälligt. Så det är inte samma sak att sluta vara konstnär, sluta göra konst och sluta delta i konstvärlden. Det är olika saker.

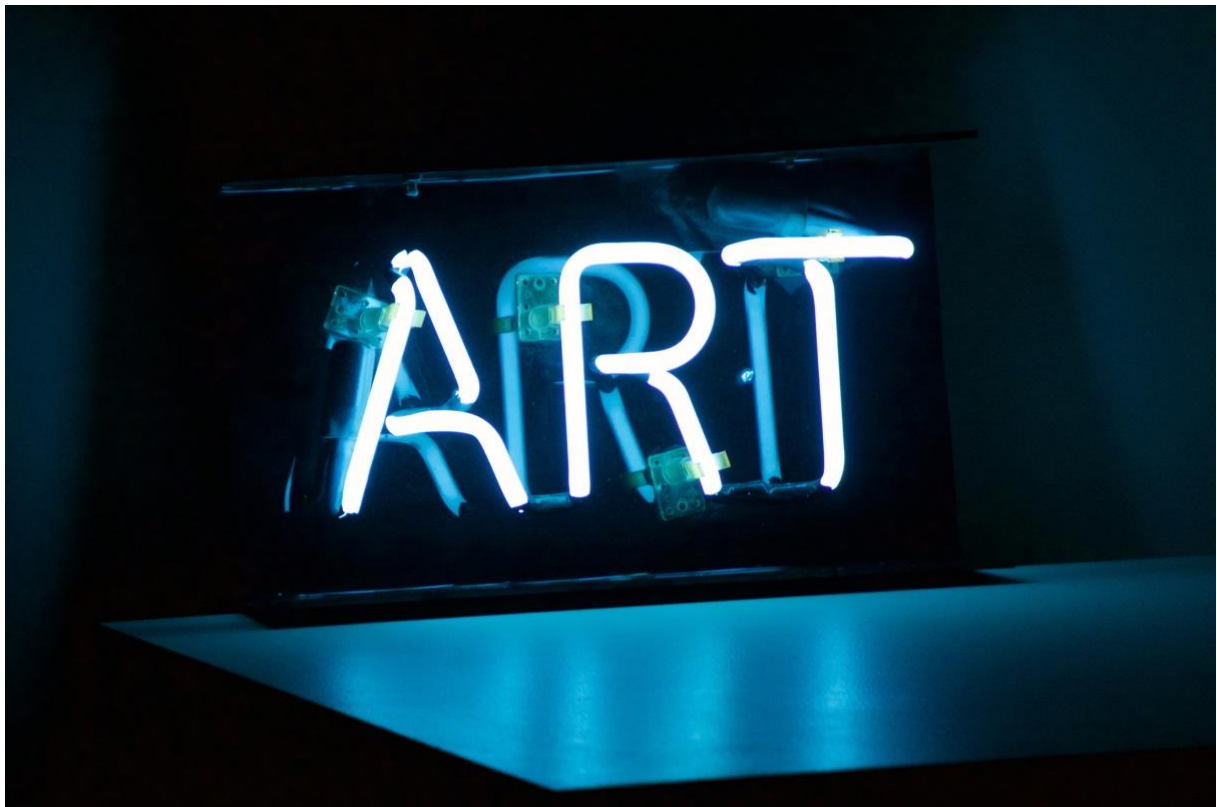
Men enligt den institutionella konstteorin, en halvsekelgammal 1970-tals-produkt som är grunden till det samtidskonstbegrepp vi fortfarande opererar inom, är dessa tätt sammanlänkade. Konstnär är den som gör konst och deltar i konstvärlden. För mig är det inte längre självklart hur dessa sitter ihop, och inte heller varför de skulle behöva göra det för att konstbegreppet skall fungera. Det konstbegreppet är inte nödvändigt för min konstnärliga praktik. Det är ett tema som jag arbetar med och det är ett intresse som jag har, men det är inte avgörande för om det jag gör är konst eller inte. Jag har en idé om att vi kunde må bra av att uppdatera konstbegreppet så att det stämmer och fungerar bättre i vår tid. Vår tid som är ljusår från 1970-talets optimistiska, socialt engagerade och rätt så stabila samhälle. Vi behöver ett uppdaterat konstbegrepp för vår sammanfallande tid. Jag personligen behöver det i alla fall.

Vad som utgör en institution är inte längre självklart. Konstens institutioner är mer flytande och flyktiga än de var för femtio år sedan. Under de år som gått sedan jag tog min examen från Konstfack har sociala medier spelat en allt större roll i konstsammanhang, liksom i hela samhället. Där har bildats som en alternativ scen. Många konstnärer lägger dagligen upp bilder som presenterar deras konstnärliga verksamhet, som ett verk, ateljén, ett möte, en installation, en vernissage, en recension etc. Olika företeelser som konstituerar, eller insinuerar, konstens eller konstnärens fysiska närvaro i konstvärlden. Det antyder paradoxalt nog två varandra till synes motsägande saker samtidigt. Det ena är att närvaron inte behöver vara fysisk. Det vill säga bilden av att något händer är lika viktig som, om inte viktigare än, att

något faktiskt händer. Det andra är att närvaron är nödvändig. Det vill säga oavsett genom vilken slags närvaro en konstnär deltar i konstvärlden så är det nödvändigt att delta. Bilderna tyder på det. Själva begreppet närvaro har alltså fått en utvidgad innebörd. Liksom i förlängningen deltagande.

Så vad är denna närvaro? För min egen del är den praktiskt taget, sedan flera år tillbaka, minimal. Jag ställer väldigt sällan ut, jag går sällan på vernissage, jag har inte så ofta möten med representanter för konstvärlden (om jag inte räknar att jag träffar mina kompisar som "möten") och jag blir inte omskriven eller intervjuad. Å andra sidan besitter jag alltjämt en abstrakt slags närvaro i form av min utbildning, min cv, artiklar som jag skriver och publicerar samt det arbete jag gör som omtalas och refereras till informellt. Jag rör mig i *en sorts* konstvärld. Vi kanske kan kalla den lokal och strukturell. Den finns i Bredäng (en förort till Stockholm) och i arkivet. Det är en liten slags konstvärld eller en del av konstvärlden där jag har kollegor, kan kalla mig konstnär, kan ta uppdrag och söka pengar. Jag är godkänd av systemet som vårt konstabegrepp bygger på, strukturen av institutioner för utbildning, utställningsrum, kritik och kollegium. Hade jag inte varit det hade jag inte kunnat säga eller ens tänka "jag lägger av". Jag hade inte kunnat skriva det här. För att kunna lägga av måste jag ha en erkänd verksamhet. Vändningen bort blir så efter all strävan en stor rörelse. Skrämmande till och med. Och därför något som fått genomslag historiskt sett för vissa konstnärer. Logiken lyder att ju större deltagande fram till brottet, desto större gensvar får den annonserade frånvaron.

I mindre skala, som mitt eget konstnärskap som inte är så erkänt och etablerat, blir frågorna mer personliga. Som är jag fortfarande konstnär om jag inte längre söker bifall i konstvärlden? Det är ju kanske mest intressant för mig själv och ingen annan, men det relaterar ändå till frågan om huruvida den institutionella konstteorin är fortsatt aktuell.

Samtidigt, och igen paradoxalt, är det nekandet av utomstående inflytande kanske det enda sättet att vara verksam på, att inte göra sig beroende av andras omdömen i sitt utövande, där dömande för det mesta är ett kreativt hinder. Så strukturen runt konsten, den som kallas konstvärlden, och konsten själv, själva skapandet, motarbetar varandra i det snävare perspektivet som är konstnärens syn på sitt eget arbete. Och här tror jag inte att det spelar någon roll vem en är. Ens egen konst är ju alltid *värdefull* på ett speciellt sätt *för en själv*. Mig veterligen finns det ingen konstteori som handlar om det, om en inte tänker det egna konstnärskapet som en slags dygd i aristotelisk mening, som ett sätt att göra världen bättre, men det tror jag inte på.

Så, om jag "lägger av", vad är det jag slutar göra? Jag kommer ju självklart inte sluta göra konst, även om jag skulle kunna påstå det. Som jag ser det spelar det ingen roll vad jag säger om det. Det hör till en annan tid och ett annat konstbegrepp att kunna leverera ett sådant påstående på ett effektivt sätt. Ingen skulle bry sig. Jag kommer heller inte sluta uppdatera min hemsida, eftersom jag tänker den som ett levande arkiv och en plats där jag för en dialog om mitt arbete (med mig själv kanske i första hand, men även med de jag inte känner som kan råka hitta dit). Jag kommer inte sluta ta del av konst på olika sätt, och jag kommer inte sluta träffa mina vänner som är konstnärer. Jag har å andra sidan delvis redan slutat söka stöd och bidrag. (Ibland får jag ett infall och söker, men jag kommer ärligt talat ofta inte ihåg att jag sökt och blir glatt överraskad över vilka strålande idéer jag haft och nedtecknat i dessa olika ansökningsblanketter när avslagen kommer.) Jag har också avvecklat ett aktieföretag och med det en viss sorts konstnärlig verksamhet som bygger på ett kommersiellt engagemang i en del av konstvärlden. Jag har slutat ha en traditionell ateljé. Min ateljé är sedan några år en slags abstraktion som jag bygger upp och flyttar runt i hemmet, på tunnelbanan, på promenaden, i barnens rum medan jag väntar på att de ska somna osv.

Så vissa saker är borta och andra saker blir kvar av det som konventionellt sett hör till med att vara konstnär. Kanske är det så att det som går bort är det sociala och det politiska i konstvärlden. Att jag inte längre vill delta i vissa ceremonier. Dock ser jag inte de saker jag slutat med riktigt som att jag lagt av. Det är tvärtom mer som förfiningar, förädlingar och utvecklingar av ett konstnärskapande i takt med tiden, min tid, mina barns tid och min politiska samtid. Jag måste till exempel göra motstånd mot den nyliberala idén om det kulturella entreprenörskapet och lägga ner mitt aktiebolag. Jag måste ta avstånd från gig-ekonomi och sluta frilansa. Jag måste aktivt motverka det ekonomiska tänkandet i sociala relationer genom att inte använda mina kanaler till varumärkesbyggande. Jag måste ta mitt ansvar och förklara på ett pedagogiskt sätt vad en konstnär är och gör för att motverka mystifieringen, exkluderingen och elitismen i kulturvärlden. Och så vidare. Jag måste göra och låt bli att göra massor av saker. För mitt samvetes skull, för min konstns skull och för mina barns skull. Precis som alla människor. Kompromisser med vissa värden urholkar själen.

Men är det verkligen att lägga av? Är inte det att vara extremt verksam på tvärs mot en hel del strömmar i vardagen? Jo. Det är det. Varför känns det då ändå så rätt att säga att jag lägger av? Vilken spöklik massa är det som jag avslutar min relation till? Det är komplext. Det är en föreställning som består av en rad olika idéer, fördomar, myter och skvaller. Konstvärlden, konstens plats i världen, konstens värld. Konstig enligt alla utomstående. Osynlig för de flesta inblandade. Kanske icke existerande i de flestas medvetande. Demonisk verkar den utan att synas (i likhet med Katarina Frostenssons ideal som Matilda Gustavsson beskriver det i tidningen *Vi Läser*, nr 5 2019). Men är den relevant? På vilket sätt?

Så avläggandet gäller konstens och konstnärens förhållande till konstvärlden. I praktiken ett teoretiskt förhållande med politiska implikationer. Där finns kopplingar till försörjning, social status, möjligheten att verka kritiskt med mera. Ideal som frihet och oberoende finns med i

ekvationen, liksom begrepp som kvalitet och intresse. Men rent konkret, hur lägger jag av? Jag vet inte det. Jag vet inte heller om det är det jag gör. Det kommer att visa sig i efterhand. Jag kanske lägger av i en vecka eller en timme. Sen börjar jag om. Jag är expert på att börja om. Den här texten har jag till exempel börjat om massor av gånger, alltså "lägga av"-texten, innan jag ens visste att det var den jag skrev. Den har funnits i arbetsboken i förklädd skepnad i månader. Alltså "jag lägger av" förklätt till arbete. Så himla knipslugt av mig. Jag lägger av *som* praktik. Men rörelsen är också personlig och vardaglig.

En skillnad är till exempel att jag nu har en månadslön, sju veckors betald semester, extra pension och sjukförsäkring. Jag justerar ateljén ytterligare till att få plats i ännu mindre mellanrum. Spetsigt. Vasst. Jag fortsätter granska konceptet utifrån en mer kritisk och distanserad plats: kontoret, rusningstrafiken, hämtningen och lämningen och andra slags normerande former av varande-praktiker. Jag har ett förändrat förhållande till tid, igen. Jag har sällan tråkigt. Det ser jag delvis som en förlust. Men jag använder det på ett nytt sätt. Den nya upptagenhetens tempo manifesterar sig på oväntade sätt i mitt konstnärliga arbete. Det påverkar mitt uttryck.

Och, jag är inte längre stressad. Jag sover bra och jag har en hundraårings tålamod. Jag uppskattar detaljer och betraktar massan av morgonpendlare och deras bedårande omsorgsfullt utförda rutiner, vädret, barnens teckningar och berättelser om hur de fått ont på konstiga ställen för att de snubblat, krockat, inte orkat. Allt är intressant. Jag har så himla gott om tid. Ingen finns i mitt huvud. Jag har inga deadlines, inga domare och ingen konkurrens. Paradoxalt nog har jag också mer pengar. Mer tid *och* mer pengar. Det är som trolleri. Min lön är så hög att jag varje månad kan spara motsvarande hela min tidigare inkomst som frilans. Jag vet inte hur jag ska förhålla mig till det så jag bara sparar. Det ger en ny, helt extrem känsla av "normalitet", tillhörighet och trygghet, samtidigt som det också

förklarar en del av konsumtionssamhället på ett vansinnigt effektivt sätt. Jag ser ut att vara med på den gemensamma överenskommelsen om att folk arbetar för att köpa saker. Banken och Försäkringskassan är artiga och trevliga mot mig. Jag kan utforska det konstnärligt i lugn och ro utan att till exempel stressa över ett arbetsstipendium. Jag får arbetsstipendium varje månad. För att jag arbetar. Det kallas lön.

Det återstår att se vad det betyder konstnärligt att höra till de tillhörandes skara med en relation till "det normala", som löntagare, morgonpendlare, lunchlåde-bärande två-fikare med friskvårdsbidrag och ett intuitivt förhållande till begreppen "kontorstid", "semester" och "kvällar och helger". Det är så mänskligt jämfört med det omänskliga i den konkurrensutsatta påtvingade frilanstillvaron, som är som en lågbudgetversion av *The Hunger Games* (Gary Ross, 2012). Jag lägger av med hungerspelen. Jag älskar "det normala".

Bilder:

Kira Carpelans urval av bilder efter sökning på Pixabay med sökorden "arbete", "konst", "fika", "pendlare", "friskvård" och "normal". Publicerade med creative commons license (CC).